

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra biologie a environmentálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Chování návštěvníků v ZOO

Behaviour of Zoo visitors

Iveta Přikrylová

Vedoucí práce: doc. RNDr. Václav Vančata, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: B Bi-VZ

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Chování návštěvníků v ZOO vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9. 4. 2015

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování vedoucímu své bakalářské práce, doc. RNDr. Václavovi Vančatovi, CSc., za jeho rady a čas, který mi věnoval při zpracování daného tématu. Taktéž bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu, kterou mi věnovali po dobu mého studia.

ANOTACE

Teoretická část práce obsahuje obecné poznatky týkající se zoologických zahrad. Jejich historie a vývoj po současnost. Obsahuje poznatky o výzkumné a vzdělávací funkci zoo. Dále představuje informační zdroj pro návštěvníky zoo, poukazuje na informační zdroje zoologických zahrad a kde tyto informace může návštěvník vyhledat před nebo v průběhu návštěvy. Dále bakalářská práce vymezuje pojem chování v obecné rovině. V neposlední řadě srovnává obsah a kvalitu internetových stránek dvou známých českých zoologických zahrad. Hlavním cílem praktické části je pak zjišťování, jak se lidé chovají a jejich reakce v průběhu návštěvy zoo a u výběhů celkově.

KLÍČOVÁ SLOVA

Chování, ZOO, návštěvníci, prostředí, sociální chování, věk

ANNOTATION

The theoretical part contains general knowledge related to zoos. Their history and development to the present day. Contains information about research and educational of function of zoo. It also presents information source for zoo visitors, point of information sources at zoos and where such information a visitor can find before or during the visit. Furthermore thesis defines concept of behaviour in general. Finally, it compares the content and quality of the websites of two known Czech zoos. The main aim of the practical part is find out how people behave and how response during a visit at the zoo and animal exhibition.

KEYWORDS

Behaviour, ZOO, visitors, environment, social behaviour, age

Obsah

Úvod.....	7
1. Zoologická zahrada	8
1.1. Historie zoologických zahrad.....	8
1.2. Novodobé zoologické zahrady.....	9
1.2.1. Mezinárodní organizace sdružující zoologické zahrady.....	10
1.2.1.1. EAZA – European Association of Zoos and Aquaria	10
1.2.1.2. Světová asociace zoologických zahrad a akvárií - World Association of Zoos and) Aquariums (WAZA).....	11
1.2.1.3. IUCN - World Conservation Union	12
1.2.1.4. EARAZA - Eurasian Regional Association of Zoos & Aquariums	13
1.2.1.5. CITES – Convention on International trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora	13
1.2.1.6. Mezinárodní asociace vzdělávacích pracovníků zoologických zahrad - International Association of Zoo Educators (IZE)	14
1.2.1.7. UCSZOO - Unie českých a slovenských zoologických zahrad	14
1.3. Funkce zoologické zahrady.....	15
1.3.1. Vědecká funkce a ochrana druhů.....	15
1.3.2. Vzdělávání a výchova návštěvníků zoo.....	17
1.4. Přehled zoologických zahrad v České republice.....	19
2. Návštěvníci zoologické zahrady.....	24
2.1. Návštěvnost zoologických zahrad.....	24
2.2. Důvody k návštěvě.....	26
2.2.1. Co návštěvníky zoo zajímá?	26
2.3. Služby pro návštěvníka zoo	28
2.4. Přípravenost návštěvníka	30

3. Chování.....	32
3.1. Etologie	32
3.2. Psychologie chování.....	32
3.3. Sociologie chování	33
4. Pozorování chování návštěvníků zoo Praha	34
4.1. Samotný průběh pozorování/pozorovací protokol	34
4.1.1. Pozorovací protokol vybrané skupiny osob.....	34
4.1.2. Pozorovací protokol chování na určitém místě.....	36
5. Porovnání webových stránek zoo Praha a Ústí nad Labem	41
5.1. Virtuální zoo.....	42
Závěr	44
Seznam zdrojů.....	45

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je chování návštěvníků v zoo. Toto téma jsem si zvolila z důvodu, že zoologickou zahradu sama často ráda navštěvuji a pohlížet na ni na chvíli z jiného úhlu než je pohled samotného návštěvníka, tedy procházet se, pozorovat atraktivní zvířata a bez povšimnutí procházet okolo méně zajímavých druhů, chtít mít k dispozici občerstvení i toalety, my připadalo velmi zajímavé. Jak se vlastně já i ostatní návštěvníci chováme a co nás zajímá.

V úvodu mé bakalářské práce jsem se teoreticky věnovala zoologickým zahradám jako takovým, jejich historií a postupnému vývoji do dnešní podoby. V práci jsem uvedla přehled některých organizací sdružující zoologické zahrady, které přispívají zjednodušení mezinárodní spolupráce a celkově se podílí na správném chodu zoologických zahrad. Dále jsem se zaměřila na otázku, jaké jsou funkce zoo z hlediska výzkumného, výchovného i rekreačního. Uvedla jsem i několik zástupců českých zoo se stručným popisem.

Šetřením bych chtěla zjistit, proč lidé do zoologické zahrady přicházejí. Pozorováním návštěvníků pražské zoo se budu snažit vysledovat, jak se chovají náhodně vybraní návštěvníci. Zda lidé přicházejí do zoologické zahrady výhradně se záměrem prohlídky zvířat, jak bychom očekávali anebo má jejich návštěva i jiné důvody. Co je zde nejvíce zajímavé. Jak je ovlivňuje atraktivita zvířat a okolní prostředí.

V závěru jsem se zaměřila na služby, které jsou návštěvníků poskytovány zoologickými zahradami a jak se lze na návštěvu připravit studiem webových stránek zoologických zahrad.

1. Zoologická zahrada

Snad každý z nás někdy navštívil zoologickou zahradu. Toto zařízení vnímáme jako samozřejmou součást téměř každého krajského města, kam se chodíme dívat na zvířata. Položme si ale otázku, co vlastně je zoologická zahrada? A jak ji můžeme charakterizovat? Lze ji popsat jako místo s množstvím exotických druhů zvířat, která si za poplatek můžeme prohlédnout a strávit hezký den v příjemném prostředí s možností návštěvy restaurace, kavárny a využitím mnoha dalších nabízených služeb. (6) Z jiného pohledu můžeme zoologickou zahradu vnímat jako prostor, v němž se prolíná věda, výzkum a ochrana ohrožených i běžně se vyskytujících druhů s výchovou a vzděláváním návštěvníků. Zoologické zahrady u nás i po celém světě vykonávají nevýslovnou službu především zvířatům. Kdy usilují o záchranu kriticky ohrožených druhů zvířat, jako je gorila nížinná (*Gorilla gorilla*), orangutan sumaterský (*Pongo abeli*), kareta pravá (*Eretmochelys imbricata*) či kůň Převalského (*Equus przewalskii*), který se dnes ve volné přírodě již téměř nevyskytuje a poskytují jim vhodné podmínky k životu, reprodukci a tím i zachování druhu. Též se zabývají výzkumem živočichů z pohledu genetiky, fyziologie a etologie ve snaze komplexně jim porozumět. Těchto několik komponentů tvoří dohromady společenskou instituci zoologickou zahradu.

1.1. Historie zoologických zahrad

První snahy o odchycení a odchov zvířat z volné přírody se datují již od starověku. Již ve starém Egyptě byla divoká zvířata chována v chrámových nebo palácových zahradách. Hatšepsut, Thutmose III. a další faraoni přiváželi krokodýly, antilopy, pštrosy a opice, především paviány pláštíkové a další divoká zvířata z východní Afriky. Upřednostňována byla zvířata, která byla uctívána staroegyptským náboženstvím. Další doklady z chovu divokých zvířat pochází z Mezopotámie, kde vládci chovali kočkovité šelmy, slony, velbloudy a další zvěř, která byla někdy předváděna i poddaným. (1)

V 19. století je na zoologické zahrady nahlíženo jako na nepřírozená místa, kde jsou zubožená zvířata držena v malých klecích. Německý obchodník s volně žijícími zvířaty Carl Hagenbeck, který na konci 19. století výrazně působil v oblasti odchyty a transportu exotických zvířat, zasadil kořeny novodobých zoo. Zde se zvířata a v té době také

"primitivní" lidé z Afriky a Asie pohybovali v panoramatických výbězích zdánlivě připomínajících jejich přirozené prostředí. (2)

Za historicky první zoo, blížíci se svou podobností k dnešní podobě zoologických zahrad je ta ve vídeňském Schönbrunnu, kterou v roce 1752 založil Františkem I. se svou manželkou Marií Terezií. Coby nejstarší evropská ZOO funguje dodnes.

Tou dobou byly tyto instituce nazývány ledajak, například aklimatizační zahrada apod. Název zoologická zahrada, byl odvozen se slova zoologie, studie zvířat, z řeckého zoon (ζῷον, "zvíře") a logos (λόγος, "studium").

Na našem území byla před druhou světovou válkou chována zvířata především v panských oborách a podobně. Rozvoj zoologických zahrad byl dlouho zpomalován minimální možností vycestování, absencí odborné literatury a vlivem sovětského svazu. Velkým problémem byla i samotná výstavba, jelikož jsme neměli architekty, kteří by znali zásady staveb pro zvířata s jejich charakteristickými nároky ani odpovídajících stavebních materiálů. Nesnadný byl import léků, narkotizačních zbraní a dalších nezbytností. Chovala se jen některá exotická zvířata a získávání nových druhů bylo nesmírně obtížné, nejčastěji probíhalo formou výměny. I přes nepříznivé podmínky docházelo časem k obnově chovných zařízení a dostavovaly se chovatelské úspěchy. Hlavním cílem zakládání zoologických zahrad bylo rozšíření biologického vzdělanosti místních obyvatel a vytvoření místa pro vzdělávání i odpočinek. Význam ochrany přírody nebyl v té době zohledňován. (3) Mezi nejstarší zoo u nás patří zoologická zahrada Liberec (r. 1919), zoologická a botanická zahrada Plzeň (r. 1926) a zoologická zahrada hlavního města Prahy (r. 1931).

1.2. Novodobé zoologické zahrady

V posledních letech prošly zoologické zahrady množstvím změn. Dnešní podoba zoologických zahrad se od původních klecových chovů výrazně liší. Nejedná-li se o zvířata, u kterých je to nezbytné, jako jsou ptačí voliéry. Od prostých oprav a rekonstrukcí objektů se pokročilo k výstavbě zcela nových pavilonů, které splňovali současný trend v prezentaci zvířat i nároky na jejich chov. Zvířata jsou zasazována do prostředí, které se co nejvíce podobá přírodním podmínkám, ve kterých se přirozeně vyskytují. Bariéry jsou ve výbězích tvořeny příkopy, útesy a dalšími krajinnými prvky. Nové technologie poskytují možnost zobrazovat přírodní scénérii skutečně realisticky. Za posledních pár let se české zoologické

zahrady rozrostly o desítky nových pavilonů, které bez problému odolají mezinárodní kritice. V dnešní době není jediným cílem představení exotických druhů zvířat, jako tomu bylo v minulosti. Je jen jedním z mnoha. (Funkcemi zoo se budu zabývat v následujícím textu.) Velký důraz je kladen jak na zvíře, tak na návštěvníka. Při výstavbě moderních expozic je zdůrazňována především harmonie zvířat, ale i atraktivita pro pozorovatele. Hlavním limitujícím faktorem při výstavbě a modernizaci zoo je v současné době nedostatek finančních prostředků. Co se týká druhové skladby, ta je stále rozmanitější díky globalizaci. Získávání nových ani vzácných druhů již není tak obtížné jako dříve, a proto se mění i strategie v chovu. Zvýšená pozornost je věnována ohroženým druhům. (2), (3)

1.2.1. Mezinárodní organizace sdružující zoologické zahrady

Dynamický rozvoj zoologických zahrad na našem území si žádal zapojení do mezinárodních organizací a programů, které mají za úkol zjednodušit vzájemnou spolupráci v otázce chovu druhů, ale i vzdělávání návštěvníků.

Některé vybrané představím níže.

1.2.1.1. *EAZA – European Association of Zoos and Aquaria*

EAZA je Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií, která spojuje a reprezentuje 345 členských zařízení v 41 zemích splňujících veškeré podmínky pro přijetí a další zoo po celém světě usilují o členství. Řadí se tím k největším regionálním asociacím zoologických zahrad světa. EAZA je poradní orgán Evropské unie, Evropského parlamentu a Rady Evropy. Vznikla v roce 1992. Jejím posláním je usnadnit spolupráci v rámci Evropského společenství zoologických zahrad a akvárií k dosažení cílů vzdělávání, výzkumu a ochrany přírody a snaha o dosažení nejvyšších profesních norem. Dosahují tak pomocí chovných programů, podpory vzdělávání a výchovou k porozumění důležitosti ochrany životního prostředí, taktéž připravuje kampaně podporující kriticky ohrožené biotopy a druhy živočichů. Tím její členské zoo a akvária dosahují a udržují si nejvyšší standardy péče a chovu o druhy, umožňuje evropským občanům dozvědět se a přispět ke globálním cílům zachování biologické rozmanitosti. Osvětu šíří i vydáváním vysoce profesionálního časopisu EAZA NEWS, který poskytuje velmi odborné informace. (7)

Vědecké orgány EAZA:

Skupiny poradců – Taxon Advisory Groups (TAGs)

Mezi členy TAGs nalezneme vůdčí odborníky na určitou skupinu druhů zvířat. Zabývají se způsobem a strategií chovu vybraných druhů. Studují genetické a demografické informace jednotlivých taxonů a stanovují návrhy nového EEP. Výstup z těchto studií je editován v ročence EAZA. Na této práci se také podílejí odborníci z českých ZOO. (11)

Evropské záchovné programy – European Endangered Species Programmes (EEPs)

Důležitou oporou při chovatelské činnosti Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií je komise EEP. Řídícím členem této komise je zpravidla odborník s nejvíce zkušenostmi při chování určitého taxonu. Reguluje chovy daných taxonů v rámci Evropy a kooperuje také s obdobnými komisemi dalších regionů. Sleduje a shromažďuje nové znalosti týkající se příslušného taxonu a monitoruje jeho populace ve volné přírodě. Zasazuje se o dodržování stanov v členských zoologických zahradách. Doporučuje zoologickým zahradám, jak by měl vypadat optimální chov, včetně počtu a skladby jeho členů. Následně kontroluje, zda jsou všechny zásady správného chovu dodržovány a též povoluje chov daných taxonů novým zájemcům. Navrhuje a dozoruje transporty zvířat mezi jednotlivými chovateli či organizacemi. Obvykle také obstarává Evropskou plemennou knihu daného druhu. Zpráva o činnosti každé komise EEP je uveřejňována v ročence EAZA. I v komisích EEP nalezneme mnoho členů z řad odborníků z českých zoo. (12)

Evropské plemenné knihy – European StudBooks (ESBs)

Informace o stavech příslušných druhů obstarávají a zaznamenávají vedoucí plemenné knihy. Zaznamenávají údaje o úbytcích a přírůstcích, zpracovávají genetické i demografické analýzy určitého taxonu a sleduje genetickou rozmanitost napříč populací. Plemenná kniha je většinou vydávána jednou ročně nebo je alespoň aktualizována. V české republice je vedeno několik plemenných knih. Zoo hlavního města Prahy vede v ESB Krysu obláčkovou, Zoo Ostrava zase hrocha obojživelného. (12)

1.2.1.2. Světová asociace zoologických zahrad a akvárií - World Association of Zoos and Aquariums (WAZA)

Roku 1935 byla v Basileji založena Mezinárodní unie ředitelů zoologických zahrad (IUDZG), ta v průběhu 2. světové války zanikla. Znovuobnovena byla v roce 1946 v

Rotterdamu. A v roce 2000 byla přejmenována na WAZA. WAZA si kladla za úkol stát se moderní institucí a působit na mezinárodní úrovni, snažila se o inovativní přístup k běžným potřebám, podílet se o své poznatky a vědomosti a zastupovat společenství v navazujících internacionálních orgánech, jakými jsou Světový svaz ochrany přírody (IUCN). Významně se podílí na vydávání mezinárodních plemenných knih pro sporadicky se vyskytující a ohrožené druhy, jejichž počet nyní dosahuje okolo 180 samostatných druhů.

V roce 2000 došlo opět k několika změnám a také současné logo. Cílem tohoto mezinárodního sdružení je stále více zvyšovat spolupráci mezi zoologickými zahradami a akvárii při ochraně životního prostředí, chování a péče o zvířata. Snaha podporovat výchovu, péči a ochranu volně žijících živočichů a životního prostředí. A samozřejmě reprezentovat zoologické zahrady a akvária v mezinárodních organizacích a podporovat kooperaci s dalšími ochrannými organizacemi, přispívat k vytváření nejpřirozenější a nejpříjemnější zázemí pro fyzický i duševní komfort zvířat. (13)

Jednotlivými členy představenstva jsou ředitelé zoologických zahrad a akvárií.

1.2.1.3. *IUCN - World Conservation Union*

Světový svaz ochrany přírody je největší a nejdůležitější světovou organizací pro ochranu přírody. Byl založen v říjnu roku 1948. Sdružuje přibližně 82 států, 111 vládních organizací, více jak 800 nevládních organizací a desítky tisíc vědců a expertů ze 181 zemí světa. Ústředí IUCN sídlí ve švýcarském Glandu.

Hlavním cílem IUCN je snaha o celosvětovou podporu při zachování přírodní integrity a rozmanitosti a zajištění udržitelného rozvoje. Přičiňuje se o zvýšení obecného povědomí týkajícího se přirozených přírodních ekosystémů a přírodních zdrojů, zprostředkovává také terénní projekty a výzkumy. Tato praktické znalosti se snaží využívat v řešení konkrétních případů jak na lokální tak mezinárodní úrovni a k argumentaci při jednání se státníky i běžnými lidmi.

IUCN rovněž monitoruje množství světové fauny a flóry a uveřejňuje Červenou knihu ohrožených druhů – IUCN Red Data Book. (14)

Pracovní skupiny a komise IUCN:

Conservation Breeding Specialists Group (CBSG) - Skupina specialistů pro záchranné chovy

IUCN disponuje více než 100 skupinami specialistů. Ti se s využitím vědeckých nástrojů a testováním snaží odhadnout rizika v otázce ochrany volně žijících živočichů. Jejich výzkumy jsou založeny na studii malých populací, na konzervační biologii, na demografii obyvatelstva a jejich sociálním učením, ze kterých vychází jejich hospodářská doporučení. Disponuje objektivními a odbornými znalostmi a umožňuje jejich snadnou výměnu. Aktivně se zapojuje do všech procesů, která by mohly pozitivně ovlivnit hospodářské a politické rozhodnutí a vést tak k celkovému zlepšení situace jednotlivých zemí. Z jejich vědeckých poznatků lze sestavovat hospodářské strategie. (14)

Species Survival Commission - Komise pro přežití druhů

Jednou ze šesti komisí IUCN je i komise pro přežití druhů.

Jelikož jsou dnes tisíce druhů zvířat a rostlin ohrožena úplným vyhubením. Červená kniha ohrožených druhů čítá okolo 16 tisíc druhů, které je třeba bezprostředně chránit, jinak by z volné přírody navždy vymizeli. Také uvádí podrobnější informace o konkrétních skupinách druhů. I pro lidstvo tak důležité ekosystémy jako je deštný prales či korálové ostrovy, které jsou neustále znehodnocovány i zcela ničeny. (14)

1.2.1.4. *EARAZA - Eurasian Regional Association of Zoos & Aquariums*

Cílem světové asociace zoologických zahrad a akvárií v Euroasijském regionu je vést, povzbuzovat a podporovat zoologické zahrady, akvária a podobně smýšlející organizace v péči o zvířata v dobrých životních podmínkách, životním prostředí, vzdělávání a globální ochraně. (9)

1.2.1.5. *CITES – Convention on International trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*

Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je mezinárodní dohodou mezi vládami. Jejím cílem je zajistit, aby

mezinárodní obchod s exempláři volně žijících živočichů a rostlin neohrožoval jejich přežití. Zhruba 5600 druhů zvířat a 30.000 druhů rostlin, jsou chráněny CITES proti nadměrnému využívání prostřednictvím mezinárodního obchodu. (8)

1.2.1.6. *Mezinárodní asociace vzdělávacích pracovníků zoologických zahrad - International Association of Zoo Educators (IZE)*

Asociaci založila v roce 1972 skupina evropských pedagogů zoologických zahrad. Jde o neziskovou organizaci, jejímž úmyslem je vytvořit asociaci, kde by se mohli střetávat odborníci v oblasti vzdělávání pracovníků zoologických zahrad, podílet se o své zkušenosti a vést diskuze na aktuální témata. Hojně podporuje spolupráci svých členů. Snaží se využívat zoologické zahrady a akvária více pro účely vzdělávání tím, že vytváří vzdělávací programy pro zoo, zprostředkovává vzdělávací konference a publikuje odbornou literaturu. (15)

1.2.1.7. *UCSZOO - Unie českých a slovenských zoologických zahrad*

V roce 1990 v Bratislavě byla založena Unie českých a slovenských zoologických zahrad. Organizace vznikla ve snaze podpořit vzájemnou spolupráci a zjednodušit přístup k zahraničním zkušenostem a mezinárodním kontaktům. Dnes jsou jejími členy 15 českých a 4 slovenské zoologické zahrady. UCSZOO navzájem spolupracují v řešení obecných i konkrétních zájmů jednotlivých zoologických zahrad. Pracuje v oblasti legislativy, kdy chystá podklady a stanoviska týkající se působnosti jednotlivých zoologických zahrad, a také sestavuje strategie k programům péče o životní prostředí a ochrany přírody a v ní žijících živočichů. Dává vzniknout a podporuje řízené chovy zvířat v českých a slovenských zoologických zahradách. Podílí se na sestavování programů pro výchovu a vzdělávání dětí i dospělých, například ediční činností. Stará se o stále se zvyšující úroveň odborných znalostí pracovníků zoo. Získané teoretické poznatky se snaží využívat dále v praxi. Také podněcuje k nejvhodnějším opatřením při řešení provozních a technických problémech zoologických zahrad. V rámci UCSZOO jsou ustavovány komise pro konkrétní obory.

Komise profesní odborné

Mezi komise profesní odborné patří Komise pro evidenci zvířat, jejich úkolem je evidence všech údajů, týkajících se daných zoologických zahrad. Komise pro krmivářství, které na základě stanov připravuje a uděluje přesné dávky krmiva. A dále se zabývá

pěstováním a využíváním krmiva, tak aby byla alespoň částečně samostatná. Další je komise pro ochranu fauny ČR A SR. Jak napovídá samotná název, zabývá se ochranou a zkoordinování chovů určitých chráněných druhů zvířat v českých zoologických zahradách.

Komise odborné taxonomické, které vedou koordinátoři

Komise odborné taxonomické, vedené koordinátory tvoří šestnáct komisí úzce spolupracujících s koordinátory EEP a předsedy TAG/ EAZA. Každá komise dle své strategií řídí činnost v členských zoo. Nejnovější nashromážděné poznatky z příslušných oborů předávají ostatním členským zoologickým zahradám. Dále také sleduje a vydává doporučení týkající se metod chovu, počty členů a složení chovů a jejich případné přesuny. A též zpracovává plamenné knihy pro určité druhy. Zprávy o své činnosti edituje do pravidelně vydávané ročenky UCSZOO. Patří k ní komise pro novosvětské primáty, pro starosvětské primáty a komise pro gibbony a lidoopy. Ty se zaměřují na odlišnosti jednotlivých druhů primátů a lidoopů, na chovné podmínky, začleňování zvířat do skupiny a vytváření nových párů, krmné dávky užívaných v jednotlivých zoologických zahradách. Vyměňují si vzájemně své zkušenosti a diskutují o optimalizaci expozic a zázemí pro zvířata. Také se zde řeší problematika umělých odchovů a podobně. Na základě nabytých vědomostí předními chovateli, mohou být vysoce kvalitním a atraktivním způsobem vzdělávání i samotní návštěvníci. (5)

1.3. Funkce zoologické zahrady

Zoologické zahrady by měli plnit pět základních funkcí, kterými jsou vědecká práce a výzkum na živých zvířatech, ochrana ohrožených druhů a přírody všeobecně, vzdělávání široké veřejnosti v oblasti ochrany přírody, výchova a relaxace obyvatelstva a také reprezentativní funkce jakožto demonstrace moci a bohatství jejích zřizovatelů. Příkladem může být zoo hlavního města Prahy, která zcela plní všechny tyto funkce, jelikož má k tomu dostatek možností, personálu a především finančních prostředků.

1.3.1. Vědecká funkce a ochrana druhů

V zoologických zahradách pracuje velké množství odborných pracovníků, kteří dokonale znají životní potřeby ohrožených zvířat. Zabývají se zkoumáním jejich anatomické a fyziologické odlišnosti i chováním.

Ochrana ohrožených druhů zvířat i rostlin je v současné době věnována velká pozornost. Stále více se rozrůstající lidská populace a s ní i přibývání obydlí, zemědělské půdy a průmyslu, má za následek destrukci přírody. E. O. Wilson odhaduje, že k uspokojení dnešní lidské populace s běžným životním stylem obyvatel Severní Ameriky, bychom potřebovaly další dvě planety Země. Ani tak si zatím žádný stát světa neklade za prioritu ochranu životního prostředí. Nejvíce ohroženými druhy jsou takřka všechna velká zvířata tedy většina primátů, nosorožci, sloni, ale také obojživelníci, plazi a dravci. Významný vědecký převrat v oblasti vymírání druhů, ale v nejbližších letech nelze očekávat. Nebezpečím pro divoká zvířata se stávají rychle se rozrůstající stáda domácích zvířat, která pustoší přírodu a šíří nemoci. Problémem se také stává introdukce nepůvodních druhů, která původní faunu narušuje. K mizení druhů významně přispívá i likvidace unikátního ekosystému deštného pralesa, který je domovem nesčetného množství živočichů i rostlin. A stejně tak odumírání korálových ostrovů. Pomínou-li způsob úhynu řady živočichů lidskou rukou např. pro kůži či slonovinu jsou dalšími neblaze působícími faktory i kyselé deště, úbytky dešťových srážek a tím pádem vysychání jezer a řek, stále se ztenčující vrstva ozónu a globální oteplování.

Zoologické zahrady se snaží o značnou redukci vymírání druhů. Stále více se uplatňují zoologické zahrady coby genové banky. Jejich prostorové možnosti jsou však omezené, a proto mohou trvale chovat jen určité počet druhů. Nižší živočichové a bezobratlí jsou v zoologických zahradách chováni jen sporadicky, jelikož jejich prezentace je velmi obtížná a zájem návštěvníků minimální. O jejich ochranu se tedy zoo snaží především šířením osvěty.

Chov ohrožených druhů zvířat v zoologických zahradách probíhá v uzavřených populacích, který je řízen předními odborníky na příslušný druh. Zabývají se chovatelstvím, krmivářstvím i sledováním heterozygotnosti. Jejich úkolem je dlouhodobě udržet reprodukce schopné populace a také udržení stabilních, životaschopných divokých populací v přírodních rezervacích a parcích.

I přes to, že dnes zoologické zahrady disponují dostatečným počtem nepříbuzných jedinců určitého ohroženého druhu, kteří by mohli plodit další reprodukceschopné generace, jsou reintrodukční projekty často neúspěšné z důvodů časové a finanční náročnosti. K jejich úspěšnému naplnění je potřeba vynaložit velké pracovní nasazení a nezbytná je i spolupráce

organizací a odborníků z celého světa. Opětovné navrácení druhů do původních míst výskytu je velmi náročné. Důvodem může být například znehodnocení stanoviště apod. Proto k reintrodukcím dochází v místech klimaticky obdobných, avšak hodně vzdálených místům původního výskytu. Samozřejmostí je tedy značná mezinárodní spolupráce. K získání pozornosti a podpory návštěvníků slouží zvýšená propagace projektů ochrany přírody.(3)

1.3.2. Vzdělávání a výchova návštěvníků zoo

„Tu velkou přednost má zoologická zahrada, že učí bez moření. Počíná zábavou a končí věděním.“(prof. Jiří Janda, zakladatel Zoo Praha)

Vzdělávání pomocí návštěvy zoologické zahrady je z mnoha pohledů přitažlivé. A to především svou přítomností živých zvířat, kdy v nás zrakové, sluchové i čichové vjemy vzbuzují vztah k přírodě a zájem se o ní něco dozvědět. (5) Návštěvník zoologické zahrady, je svým způsobem vzdělávám už jen tím, že do ní vkročí. Pasivním pozorováním zvířat a občasným zhlédnutím informačních tabulek vstřebáváme informace o způsobu života zvířat. Častým důvodem návštěvy zoo je vedle rekreace také aktivní vzdělávání. Ať už soustavným pozorováním určitých druhů nebo studiem materiálů na informačních cedulích, velkoplošných dotykových panelech či infokioscích. Některé zoologické zahrady využívají i moderní metodu získávání informací o zvířatech pomocí QR kódů. Při načtení QR kódu příslušnou aplikací chytrého telefonu se buď přímo zobrazí daná informace, nebo jste odkázáni na příslušnou webovou stránku, kde jsou informace k dispozici. Výhodou je kapacita media, na informační tabule se vejde jen velmi omezené množství informací, zatímco co s použitím QR kódu mohou být sdílené informace mnohem podrobnější a také je zde možnost si informace přečíst v klidu v místní restauraci či doma, protože jsou v paměti aplikace uchovány. Některé zoologické zahrady, například ta v Ústí nad Labem dokonce nabízejí i možnost zapůjčení QR čtečky na místě. Mínusem této technologie je pak situace, kdy návštěvníci chodí po zoo s pohledem zahleděným do mobilního telefonu či jiného elektronického přístroje a nevnímá tak expozice se zvířaty.

V nabídce zoologických zahrad je velká škála doprovodných akcí pro veřejnost například komentované krmení či křtiny nově narozených mláďat i zábavně či výchovně vzdělávací programy, soutěže a besedy pro mateřské, základní a střední školy, rodiny i seniory. Ty jsou uskutečňovány formou prohlídek s průvodcem, kdy je procházka po zoologické zahradě doplněna o komentář pracovníka zoo. Komentované prohlídky mohou

být komplexní nebo zaměřené na určité druhy zvířat, například primáty, plazy, ohrožené druhy apod. Další formou jsou výukové programy koncipované na určité téma a uzpůsobené věkové skupině posluchačů. Ty probíhají formou pozorování zvířat, setkáváním, procházkami se zvířaty doplněné obohacujícím vyprávěním průvodce. Programy bývají často interaktivní doplněné o zajímavé pomůcky, jako jsou lebky, vycpaniny apod. Zoologické zahrady nabízejí řadu dalších doplňkových programů, jako jsou výukové programy a semináře pro učitele, pracovní listy a celé učitelské balíčky, které jsou trojrozměrnou obdobou pracovních listů. Balíček obsahuje otázky s ukázkami přírodnin, modely, odlitky stop atd. a také testy prověřující nabyté znalosti žáků.

Výukové programy pro školy mohou obohatit hodiny prvouky, přírodopisu, biologie, zeměpisu, ekologické výchovy i přírodovědně zaměřených kroužků a seminářů. (5)

Programy určené pro mateřské školy se zaměřují na seznámení s přírodou a vybranými druhy hravou formou s využitím různých metod výkladu, jako je pohádka, básnička, hraní divadla, které je pro děti zajímavé a zároveň poučné. Zoologické zahrada Děčín nabízí program Dobrodružství papouška Artura, kdy je vyprávěn příběh o dobrodružném papouškovi, který prolétá volnou přírodou i lidskými obydlími a následně své zážitky dětem vypráví, přičemž se dozvídají, v jakých biotopech se zvířata přirozeně vyskytují. Vyprávění je doplněno o zvuky zvířat a poznávání přírodnin. Po výkladu si děti zvířata prohlédnou ve výběžích. (4)

Výukové programy zaměřené na základní školy jsou děleny na prvostupňové a druhostupňové. Z programů mohou vyučující vybírat dle aktuálně probíraných témat.

Pro žáky prvního stupně základní školy si zoo Brno připravila vzdělávací program s názvem Výprava do Afriky a Výprava do Asie, které se zaměřují na seznámení s faunou právě těchto dvou kontinentů. Prohlížením videa poznávají žáci známé i méně známé savce, ptáky a plazy žijící v Africe a Asii a dozví se jaký je jejich způsob života. Mohou si také prohlédnout a osahat všelijaké přírodniny jako parohy, lebky a srst patřící zmiňovaným živočichům.

Ukázku druhostupňového a zároveň středoškolského výukového programu jsem vybrala z nabídky zoo Ústí nad Labem nesoucí název: „Chováme se jako zvířata?“ Tento vzdělávací program se zabývá hlavně poznatky z oboru etologie neboli chování. První část probíhá v Zooškole, kde se žáci výkladem doplněným PowerPointovou prezentací dozví

příslušné informace k danému tématu. A následně samostatným pozorováním v areálu zoologické zahrady a plněním úkolů v pracovních listech. Závěrečné shrnutí a hodnocení probíhá opět v Zooškole formou všeobecné diskuze.

Ke stále lepší kvalitě přispívá i komise pro vzdělávání a propagaci UCSZOO a s ní zástupci českých a slovenských zoologických zahrad, kteří se pravidelně každý rok schází, aby sdíleli své zkušenosti a domlouvali spolupráci.

1.4. Přehled zoologických zahrad v České republice

Na území České republiky je v současné době 23 zoologických zahrad vlastnicích platnou licenci pro jejich provozování, vydávanou podle zákona č. 162/2003 Sb. o zoologických zahradách, ve znění pozdějších předpisů ministerstvem životního prostředí, ústředním správním úřadem pro oblast provozování zoologických zahrad. Podle tohoto zákona rozhoduje o vydání licencí k provozování zoologických zahrad provozovatelům, kteří v průběhu licenčního řízení prokázali, že plní a do budoucna jsou schopni plnit všechny podmínky tohoto zákona. (10)

Zoo Brno a stanice zájmových činností, příspěvková organizace

Zoo Brno a stanice zájmových činností, příspěvková organizace se rozkládá v severozápadní části statutárního města Brna v městské části Brno-Bystrc na svazích Mniší hory. Poprvé uvítala návštěvníky v roce 1951. K 31.12.2013 čítal její chov 323 druhů s 1451 jedinci.

Svým návštěvníkům nabízí také možnost občerstvení, nákupu suvenýrů a dárkových předmětů, jízdu na ponících či vláčkem, trampolínové centrum, dětská hřiště i možný vstup se psy.

Zoologická zahrada Děčín - Pastýřská stěna, příspěvková organizace

Zoologická zahrada Děčín – Pastýřská stěna, příspěvková organizace se nachází na okraji města Děčín v severozápadní části města Podmokly, na vrchu Pastýřská stěna a je obstupován městským lesoparkem. Díky své rozloze 6 hektarů patří mezi jednu z nejmenších zoo v České republice. Délka její prohlídkové trasy činí cca 2 hodiny. Založena byla v roce

1948, ale veřejnosti se otevřela o rok později. Momentálně chová 161 druhů o 395 jedincích (údaj k 31.12.2013).

ZOO Dvůr Králové a.s.

Zoo Dvůr Králové se nachází v západní části města Dvůr Králové nad Labem v Královéhradeckém kraji. Svou rozlohou 72 hektarů je to druhá největší zoologická zahrada v Česku. Svým návštěvníkům nabízí ojedinělé africké safari z bezpečí autobusu, který projíždí celým výběhem. Ta čítá okolo 2077 chovaných jedinců při počtu 318 druhů (k 31.12.2013). Zoo Dvůr Králové také poskytuje možnost ubytování v hotelu přímo v zoo.

Zoologická zahrada Hodonín, příspěvková organizace

Zoologická zahrada v Hodoníně, ležící na severozápadním okraji tohoto města, se rozlohou pouhých 7,5 ha řadí naopak k nejmenším zoo v České republice. Na této ploše chová 197 druhů zvířat o počtu asi 734 jedinců (k 31.12.2013). Návštěvníci zde mají k dispozici klasické služby, jako jsou prodejny občerstvení, suvenýrů a také dětská hřiště a další atrakce.

Podkrušnohorský zoopark Chomutov, příspěvková organizace

Podkrušnohorský zoopark v Chomutově je díky své rozloze, která činí 112 hektarů, největší zoologickou zahradou na našem území. Na této ploše chová přibližně 165 druhů zvířat o 1176 jedincích (k 31.12.2013). Návštěvníci zde mohou zavítat do lanového centra či dětské zoo nebo se svést safari expresem.

Zoologická zahrada Jihlava

Zoologická zahrada Jihlava, ležící v příjemném úžlabině říčky Jihlávky. Její areál o velikosti 9 hektarů zkrášluje řada vodních ploch, luk, skal a zalesněných strání. I přesto, že leží v těsné blízkosti středu města. Kromě příjemné oázy klidu si zde návštěvníci mohou dopřát i sezónní výcvik dravců a sov nebo například environmentálního centra PodpoVRCH.

Zoologická zahrada Liberec, příspěvková organizace

Liberecká zoologická zahrada je vůbec nejstarší v České Republice, její založení lze vysledovat až do roku 1904, kdy zde byl veřejně přístupný ornitologický koutek. Ze zvěřince došlo k přerodu na zoologickou zahradu v roce 1919. Zahrada se rozkládá na území 13 ha a vyskytuje se zde na 173 druhů zvířat. Největšími taháky liberecké zoo jsou pak takin čínský, bílá forma tygra indického, jde o jediný chov v českých zoo. Dalšími taháky jsou osel somálský, irbis či orlosup bradatý. S orlosupem pak souvisí i program reintrodukce, tedy navrácení do přírody, liberecké zahradě se podařilo navrátit do přírody již 11 mlád'at.

Zoologická zahrada Olomouc, příspěvková organizace

Olomoucká zahrada má svůj původ v provizorním zookoutku vytvořeném v 50. letech 20. století. Rozloha je rozložena na cca 40 ha země. V roce 2013 otevřela první z plánovaných safari, a to safari Euroasia. Tahákem zahrady je zcela určitě volný výběh klokanů a makaků.

Zoologická zahrada Ostrava, příspěvková organizace

Ostravská zahrada působí od roku 1951. Rozloha je tvořena cca 100 ha a chová se zde okolo 350 druhů zvířat. Zahrada vedle své běžné činnosti věnuje velké úsilí v oblasti výzkumu, např. problematika kojení zebry stepní. Taktéž se podílí na záchranných chovech sovy pálené či sýčka obecného

Zoologická a botanická zahrada města Plzně, příspěvková organizace

Počátky plzeňské zoo souvisí se spolkem IRIS a datuje se k roku 1926. Zajímavostí zahrady je členění zvířat dle biogeografických oblastí světa, lze tak navštívit palearktickou či nearktickou oblast a další. Zahrada se rozkládá na 21 ha a patří tak mezi menší.

Zoologická zahrada hl. m. Prahy

První návrhy na vznik pražské zahrady byly provedeny již v roce 1891, ale k realizaci a otevření zoo došlo až v roce 1931. Zahrada se rozkládá na 58 ha půdy a návštěvníci mohou pozorovat na 672 druhů zvířat (k 31.12.2013). Pražská zoo je nejnavštěvovanější zoologickou zahradou v České Republice. Zahrada je velmi úspěšná v odchovu mlád'at, když jen za rok 2013 se jí povedlo odchovat 1020 mlád'at. Zahrada se vedle ochrany ex-situ, zabývá též ochranou in-situ, tedy ochranou živočichů v místě jejich výskytu. Zahrada se

podílí na reintrodukci orlosupa bradatého, puštíka bělavého či sysla obecného. Mezinárodně se pak podílí na návratu koně Převalského do Mongolska, nebo též na ochraně goril v Africe. Mezi zajímavé taháky pražské ZOO patří gorila nížinná, hroch obojživelný, kuň Převalského, slon indický, tygr malajský či varan komodský. Zahrada věnuje péči též dalším službám návštěvníkům. Pro děti pořádá zookroužky a zooškoly, dále samozřejmě nabízí průvodcovské služby a širokou nabídku suvenýrů. Specifickou nabídku pak představuje možnost stát se na omezený časový úsek chovatelem v nejrůznějších pavilonech, či uskutečnit v zoo svatební obřad nebo narozeninovou party.

Zoologická zahrada Ústí nad Labem, příspěvková organizace

Zoologická zahrada v Ústí nad Labem má své počátky v ptačí rezervaci Lumpepark, která existovala již od roku 1908. Rozlohou spadá zahrada s 26 ha plochy mezi ty menší. Zahrada nabízí speciální služby školám, konkrétně výukové programy, zooškolu a další. Zahrada též pořádá soutěž o zvíře roku, kde návštěvníci mohou zvolit své nejoblíbenější zvíře.

Mořský svět - Výstaviště, Praha 7 (provozovatel PASA s.r.o.)

Mořský svět byl založen v roce 2002, a postupně se rozrůstal z malých akvárií až k dnešnímu 100 000 litrovému akváriu pro žraloky. Interiéry jsou zajímavé též korálovou jeskyní, a největší ruční nástěnnou malbou v Evropě. K největším lákadlům patří žralok černocípý a klaun tmavý.

Krokodýlí ZOO a ochránářská farma Protivín (prov. Nadace Tomistoma)

Krokodýlí zoo je poměrně nový projekt, který vznikl v roce 2000. Cílem je chovat, rozmnožovat a vystavovat krokodýli, ale zároveň též propagovat ekologické nástroje. Největším lákadlem zoo je jediný albino aligátor v evropských zoo, či čtyřmetrový krokodýl mořský. Dále zde návštěvníci mohou vidět další krokodýly, aligátory, kajmany, gaviály či jedovaté hady.

Papouščí zoologická zahrada (provozovatel H. Škrháková Pádková)

Zahrada vznikla na základě dlouholetých chovatelských zkušeností v roce 2005. Jednou z hlavních činností je ekologická výchova a ochránářství. Zahrada láká návštěvníky na desítky druhů papoušků, mezi nimi například ara žlutokrký, ara arakanga, amazoňan jamajský, kakadu žlutolící sulaweský a další. Návštěvníci se na chovu mohou podílet skrze adopci, či sponzorství papoušků.

2. Návštěvníci zoologické zahrady

Kdo jsou lidé, kteří navštěvují zoologické zahrady? Kvůli čemu se do zoo vydávají? A má potencionální návštěvník šanci se na prohlídku předem připravit? Objasněním těchto dotazů se budu zabývat v následujícím textu.

2.1. Návštěvnost zoologických zahrad

Návštěvnost zoologických zahrad je statisticky vedený údaj, každoročně uváděný ve výročních zprávách jednotlivých zoologických zahrad. Je dána počtem návštěvníků, kteří do zoo zavítají v určitém časovém rozmezí. Počty návštěvníků zoologických zahrad se mění v závislosti na ročním období, počasí, dnech v týdnu, státních svátcích a prázdninách. Značí i oblíbenost či neoblíbenost konkrétní zoo a druhů v nich chovaných. Celkový počet návštěvníků zoologických zahrad dlouhodobě stoupá. Důvodem je zvyšující se zájem o přírodu jako takovou, ale i zlepšení a rozšíření služeb poskytovaných zoologickými zahradami.

Pro zoo jsou finance získané prodejem vstupenek a ziskem z doplňkového prodeje a služeb významným zdrojem příjmů. Zakoupením vstupenky či nákupem občerstvení a suvenýrů přispíváme k financování nákladného provozu s vysokými nároky na výživu a ošetřování zvířat. Pro zoo je velmi ekonomicky náročná druhová rozmanitost, kdy někteří živočichové mají hodně specifické nároky, proto se zoologické zahrady často uchylují k chovu druhů s obdobnými nároky. Obtížná situace nastává v zimním období, kdy mají zoo minimální příjem. Naopak v letních měsících může být provoz zcela pokryt ziskem z návštěvníků. V České republice činí výše vstupného okolo 50 Kč až 200 Kč což je ve srovnání se zoologickými zahradami nejvyspělejších států daleko nižší, přičemž náklady se nikterak výrazně neliší. (3)

V následující tabulce uvedu přehled návštěvnosti vybraných zoo v České republice za rok 2012 v jednotlivých měsících.

Rok 2012	Plzeň	Jihlava	Praha
Leden	5 522	1 276	36045

Únor	5 235	1 571	23881
Březen	25 802	12 254	138817
Duben	34 059	18 288	127719
Květen	54 944	36 636	150570
Červen	51 400	29 872	124456
Červenec	79 874	53 006	178169
Srpen	85 620	58 214	199288
Září	36 398	18 683	133004
Říjen	23 950	7 712	75201
Listopad	9 037	3 140	43214
Prosinec	11 098	3 312	55184
Celkem	422 939	243 964	1 285 548

Z informací uváděných na webových stránkách zoo hlavního města Prahy jsem zjistila, že v roce 2012 byla právě zoo Praha tou nejnavštěvovanější v celé české republice, s celkovým ročním počtem návštěvníků 1 285 548. A taktéž v roce 2013 kdy celkový počet návštěvníků činil 1 115 091.

Ve mnou uvedené tabulce bych chtěla poukázat na proměnlivost počtu návštěvníků v jednotlivých měsících roku. Bezesporně nejméně návštěvníků zavítalo do zoologických zahrad během měsíce ledna a února. Důvody jsou zřejmé. Málokdo dá v zimním období přednost strávit odpoledne ve venkovních prostorách zoo oproti programu někde uvnitř a v teple či pro zimu typičtějších aktivit jako je lyžování nebo bruslení. Jednoduše proto, že jim je chladno. Navíc většina zvířat je zazimována ve vnitřních, často méně atraktivních pavilonech. A jejich chování se stává nezajímavým. V měsíci březnu však počet návštěvníků prudce vzrostl, pochopitelně díky zlepšení klimatických podmínek. Jaro je pro návštěvu zoo jako stvořené. Příroda se celá tzv. probouzí, pro období jara je charakteristický i nárůst počtu

nově narozených mláďat, která jsou pro návštěvníky velkým lákadlem. Během měsíců duben, květen, červec, se počty návštěvníků dále navyšovaly. Důvodem bylo zřejmě přetrvávající hezké počasí s příjemnými teplotami. A také zvýšený přísun školních exkurzí na konci školního roku. V období, kdy mají školáci letní prázdniny, tedy červenci a srpnu byly počty návštěvníků na svém ročním maximu. Způsobil to příliv návštěvníků z řad, rodin s dětmi, kteří to považují jako způsob vyplnění volného času o prázdninách. Ale také zvýšené přesuny lidí na dovolených, kdy způsob jak poznávat destinace a jejich okolí je kromě oblíbených návštěv hradů a zámků i návštěva místní zoo. Další zřejmým důvodem bylo jistě přetrvávající příjemné teplé letní počasí. S koncem letních prázdnin se i výrazně snížil příliv návštěvníků na hodnoty obdobné těm před začátkem letních prázdnin. V měsíci září, říjnu a listopadu lze zaznamenat snižující počty návštěvníků. Naopak v prosinci se návštěvnost nepatrně zvedla a to pravděpodobně v období vánoc. Kdy rodiny s dětmi přinášejí zvířatům vánoční dárky v podobě krmiva či příspěvím finančními prostředky.

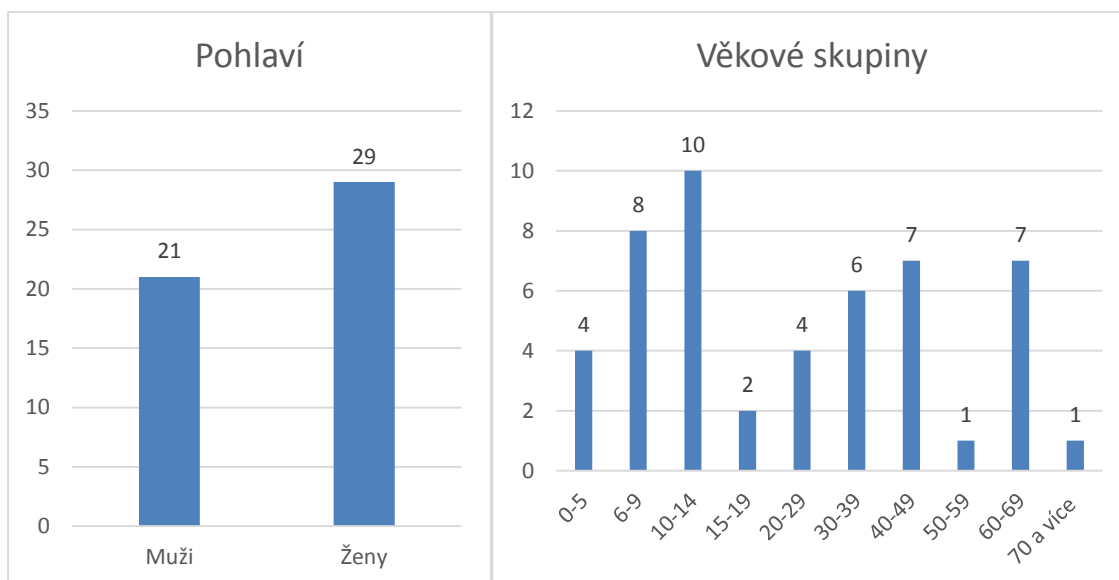
2.2. Důvody k návštěvě

Jak jsem již uvedla v předešlém textu, důvody k návštěvě zoologické zahrady mohou být různé. Počínaje příjemnou rekreací a konče studiem vybraného druhu. V otázce chování návštěvníků zoo hraje důležitou roli i jejich motiv k návštěvě. Zjišťovat tyto informace lze pořizováním rozhovorů a vyplňováním dotazníků se samotnými návštěvníky. Ti odpovídají na kladené dotazy, proč do zoo vyrazili, na co se těší, co očekávají apod. Na podkladě výstupů těchto šetření mohou zoologické zahrady zatraktivňovat prostředí a služby k plné spokojenosti návštěvníků, na jejichž přísunu jsou existenčně závislí.

2.2.1. Co návštěvníky zoo zajímá?

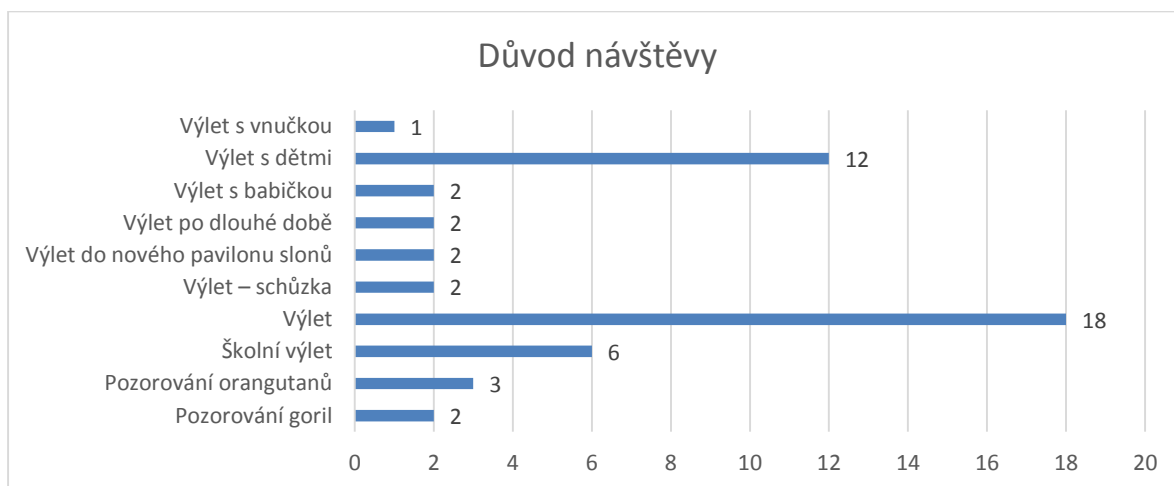
Na otázku co návštěvníky zoo nejvíce zajímá a co je vedlo k návštěvě, jsem se snažila odpovědět sama. Sestavila jsem si dotazník pro šetření a od padesátičlenného vzorku dotázaných jsem se snažila tyto informace zjistit. Dotazník se skládal z několika otázek pohlaví, věk, důvod návštěvy a co je zde nejvíce zajímá (zvíře, pavilon, služba...), viz příloha. U hlavního vchodu jsem náhodně oslovovala nově přichozí návštěvníky a dotazy jim pokládala.

První zjišťovanou informací bylo pohlaví a věk návštěvníků ZOO hlavního města Prahy.

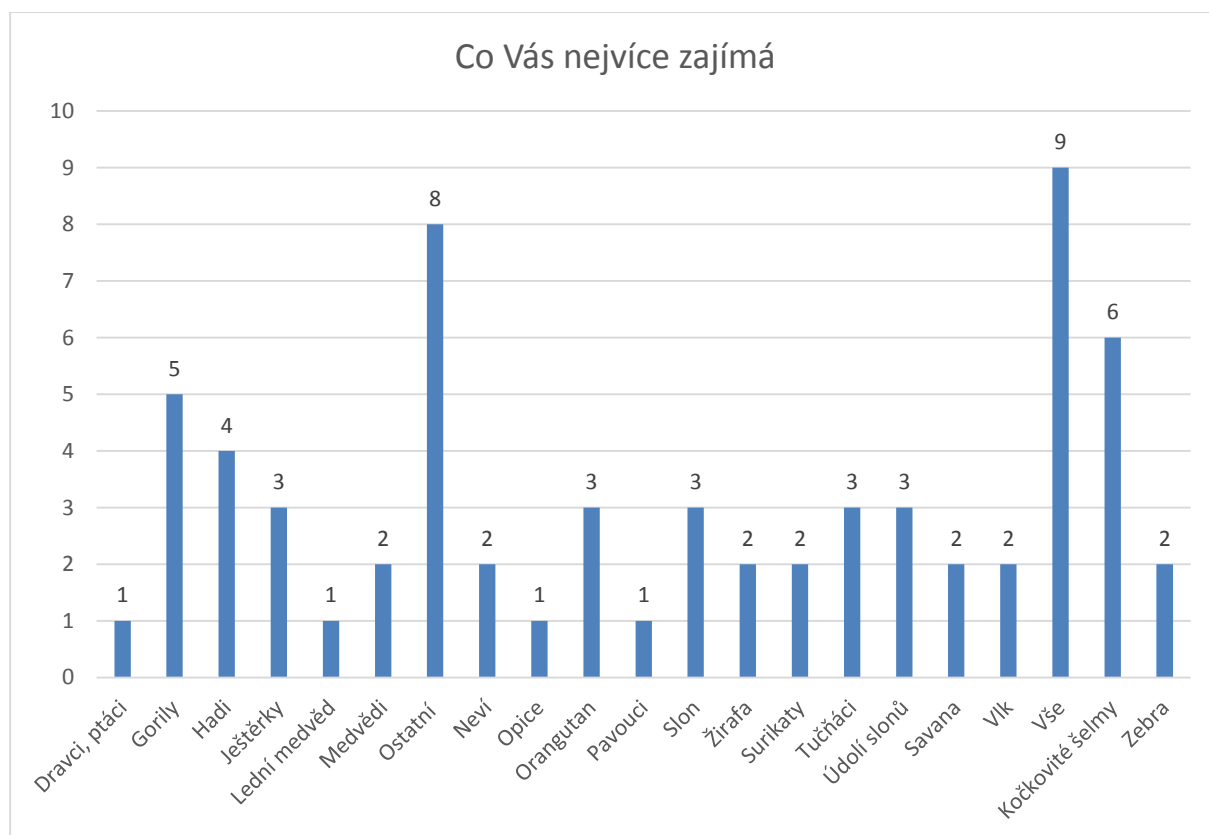
Ze získaných údajů vyplynulo, že podíl mužských návštěvníků je oproti ženským zhruba o třetinu nižší. Nejčastějšími návštěvníky z hlediska věku byly zcela dle očekávání děti ve školním věku, zpravidla doprovázené rodiči či prarodiči.

Další zkoumaným předmětem byl důvod návštěvy zoologické zahrady.

Z odpovědí respondentů vyplynulo, že návštěva ZOO je pro ně především výletem a rekreací. Ačkoliv reprezentativní vzorek není nikterak velký, trend je jasný, zoologické zahrady slouží zejména jako příjemné místo pro odpočinek, kde se návštěvníci mají možnost setkat s přírodou. Kladem oproti běžným parkům, či jiným místům v přírodě, je pak samozřejmě možnost pozorovat nejrůznější druhy zvířat. Z průzkumu vyplynulo, že jen minoritním důvodem návštěvy je cílené pozorování zvířat, v našem případě konkrétně primátů.

Poslední dotaz směřoval na zájmy návštěvníků.

V nejčastějším případě se respondenti netěšili na žádné konkrétní zvíře, ale obecně na celou návštěvu zoologické zahrady, což souvisí i s nejčastější odpovědí na předchozí dotaz, tedy, že návštěva ZOO je zejména výletem a relaxací. Z grafu vyplývá častá odpověď ostatní, kam jsem zařadila objekty zájmu, které se netýkaly zvířat. Spadají sem nejrůznější atrakce jako je jízda vláčkem, lanovkou, či dětské prolézačky, dále též různé služby, které zoologická zahrada nabízí, především v oblasti občerstvení. Co se zvířat týká, na špici zájmu se umístili sloni a kočkovité šelmy. Dále též návštěvníky zajímají gorily, orangutani, hadi a tučňáci.

2.3. Služby pro návštěvníka zoo

Zoologická zahrada se stejně jako jakákoliv jiná instituce snaží o poskytnutí co nejpříznivějších podmínek pro své klienty.

Mezi základní a někdy opomíjenou doplňkovou službu lze řadit parkoviště. Většina zoologických zahrad má dostupné bezplatné parkoviště pro návštěvníky, nebo není problém s parkovacími místy v nejbližším okolí zahrady. Což je při dnešním množství aut a neustálém

hledání parkovacího místa velkou výhodou. Další typickou službou je občerstvení. V zoologických zahradách se v naprosté většině případů nalézá restaurace, dle rozlohy konkrétní zahrady jich může být i více. Ty nabízejí návštěvníkům hojnost hotových jídel a pochutin a nápojů. Dále jsou zpravidla rovnoměrně po zoologické zahradě rozmístěny automaty na pití i jídlo, v sezóně pak může být nabídka doplněna o stánky s občerstvením nebo například dětmi tolik oblíbenou zmrzlinou. Naprostou nezbytností jsou samozřejmě hygienická zařízení. Ty jsou opět strategicky rozmístěny po celé zoo. Většina zahrad má též alespoň jedno zařízení zřízeno jako bezbariérové a další též doplněné o přebalovací pulty pro matky s dětmi. Na matky a hendikepované pak pouze některé zoologické zahrady myslí více a umožňují půjčení kočárků a invalidních vozíků.

V oblasti platebního styku, většina zahrad umožňuje platbu platební kartou a u vchodu bývá alespoň jeden bankomat k získání hotovosti. I přesto, že dnes vlastní mobilní telefon téměř každý, většina zoologických zahrad stále poskytuje alespoň jeden telefonní automat. Pomalu se rozšiřuje alespoň částečné pokrytí zahrad internetovým připojením pomocí Wi-Fi, který se pro návštěvníky stává stále více vyžadovaný. U vchodu zahrady často pronajímají úložné boxy k odložení cenností. V poslední době se též velmi rozmohly automaty na pamětní mince s logy konkrétní zoologické zahrady na rubu a s konkrétním zvířetem na líci, které si mohou návštěvníci zakoupit jako suvenýr.

K pohybu po zahradě mohou návštěvníci v některých případech využít půjčení kola, nebo výjimečně cestu lanovkou. Pro dětské i dospělé návštěvníky je pak poměrně častá možnost jízdy vláčkem, jedná se však o sezónní záležitost. Co se týče vstupu do zoo se psem, tam jsou zahrady rozděleny zhruba půl na půl. Další velmi oblíbenou dětskou atrakcí pak bývá možnost projížďky na poníkovi či dětská zoo.

Samotná zahrada je povětšinou osazena mnoho informačními kiosky a tabulemi. V tomto odvětví dochází k propojování s informačními technologiemi. Tabule jsou čím dál častěji interaktivní a nabízejí vedle informací i možnost nejrůznějších her a kvízů. Případně jsou tabule vybaveny QR kódy a interaktivní obsah lze prohlížet pomocí mobilních telefonů nebo QR čteček.

Samostatnou kapitolou doplňkových služeb je prodej suvenýrů. Typicky se jedná o oblečení, magnetky, pohlednice, přívěšky a další, vždy s logem dané zoologické zahrady a

vyobrazením určitého zvířete. Zahrady v této oblasti opět začínají sledovat vývoj na trhu a umožňují tak prodej suvenýrů též přes e-shop.

2.4. Přípravenost návštěvníka

V dnešní zrychlené a komplikované době se málo kdo vydá na nějaký výlet nepřipravený. Minimálně chceme vědět, kde se námi vybrané místo nachází, jak se tam dostaneme a jaká je výše vstupného, ale uvítáme i jiné bližší informace. Velkou výhodou je fakt, že většina zoologických zahrad má zřízeny internetové stránky, což je v některých případech pro případného návštěvníka velmi důležité. Internetové stránky jsou samozřejmě různě kvalitní a uživatelsky přívětivé, nicméně vždy je možné dohledat klíčové informace pro návštěvu, tedy otevírací hodiny, vstupné a adresa včetně případného dopravního spojení.

Zmíněné informace jsou jakýmsi povinným informačním základem, který budoucí návštěvník vždy vyžaduje. Pro návštěvníka jsou pak významné další informace, které se týkají připravovaných akcí. Zoologické zahrady každou sezonu pořádají nejrůznější aktivity, při kterých je možné zažít při návštěvě nevšední zážitek, a získat tak přidanou hodnotu oproti návštěvě v běžný den. Vedle těchto speciálních akcí se konají i další pravidelné činnosti, které jsou pro případné návštěvníky velice zajímavé, jako je cvičení lachtanů či krmení piraň. Časy, kdy se tyto pravidelné aktivity konají, jsou uvedené na webových stránkách téměř všech zoo v přehledné tabulce. Je to zároveň jakési lákadlo. Pokud někdo zavítá na internetové stránky nějaké zoo a uvidí, jaké aktivity je zde možno shlédnout, může ho to inspirovat k návštěvě.

Zahrady na svých stránkách poskytují v různé podobě též mapu dané zoo. To umožňuje uživateli prohlédnout si případné trasy a naplánovat si návštěvu tak, aby co nejvíce vyhovovala jeho představám. Není výjimkou, že zoologické zahrady přímo v mapách doporučují určité trasy a taktéž vytváří nejrůznější stezky, kde konkrétní místa na sebe navazují a mohou být doplněny o hry či kvízy. Nevýhodou obrázkových map může být nevystihnutí terénu. Navštíví-li zoo maminka s kočárkem nebo fyzicky znevýhodněná osoba, může ho pak nepříjemně překvapit špatně dostupný terén, strmé srázy či naopak výstupy anebo schodiště. Novým a specifickým nástrojem pro plánování návštěvy jsou pak virtuální prohlídky zoo, které některé zoologické zahrady vytvářejí. Těmi se blíže zabývám

v další kapitole. Nutno jen podotknout, že jejím zhlédnutím si potenciální návštěvník udělá lepší prostorovou představu.

Představme si běžný celodenní rodinný výlet. Rodiče se rozhodnou o víkendu navštívit a zpříjemnit den sobě a svým dětem, přičemž jednomu z nich je 2 a druhému 7 let. K výletu přizvou i babičku, která má velmi ráda zvířata, ale ve svém věku má již problémy s pohybovým aparátem. Dle obsahu většiny internetových stránek zoologických zahrad lze průběh celého dne detailně naplánovat. Nejdříve naplánují cestu, jelikož se chystají přijet autem, mohou si cíl trasy zadat do navigace dle uvedeným souřadnic, nemusí si ani lámat hlavu s tím kde auto zaparkuje po čas návštěvy, jelikož většina zoologickým zahrad nabízí zdarma nebo za drobný poplatek parkovací plochu. Pokud by šlo o rodinu cestující hromadnou dopravou, naleznou na webu i název stanice a číslo link, která je tam přiveze. Následně shlédnou otevírací dobu a dle ní usoudí, v kolik mohou být na místě a také ceník, aby věděli, na kolik je vstupné přijde. Dále se dočítají, že pokud jsou doprovázeni seniorem nebo jinak fyzicky znevýhodněnou osobou, jsou u vchodu do zoo k zapůjčení kolečková křesla či jiné vozíky, pro usnadnění pohybu po areálu zoo. Následně mohou začít s plánováním samotného průběhu procházky. Mohou postupovat tak aby v polovině prohlídky došli k nějaké restauraci, kde by si mohli dát oběd nebo se jinak občerstvit. Z internetových stránek lze vyčíst, zda bude mít maminka k dispozici přebalovací pult pro přebalení svého dítěte nebo zda jsou prostory restaurací a toalet bezbariérové. Dále můžou naplánovat cestu vláčkem či lanovnou, jejichž trasy jsou znázorněny na mapě, nevýhodou vláčků může být, že málokdy uvádějí jízdní řád. Může se proto stát že na něj budete čekat dlouhé desítky minut, než se vrátí z předešlého okružní jízdy. Pro dítě je možné vyhledat místa, kde si mohou vyhrát a rodiče na chvíli odpočinout.

V případě, že byste chtěli vzít do zoo i svého psa či jiného domácího mazlíčka, i o této možnosti a podmínkách se na webu dočtete i popiskem že tu mají k dispozici misky na pití a možnost uvázání před pavilony do který vstupovat nesmějí.

3. Chování

Chování jako takové lze popsat jako souhrn vnějších, tedy pozorovatelných projevů lidí, živočichů a organismů celkově. Veškeré pohyby, postoje, gesta, slova a další projevy můžeme vnímat jako chování. O chování lze mluvit i u neživých předmětů či látek, jsou-li vystavovány působení okolních vlivů. Například hovoříme-li o chování magnetické strelky kompasu ovlivněné přítomností magnetu v její blízkosti. Studium chování se zabývá mnoho věd. Užity jsou nejrůznější metody v závislosti na zkoumaném předmětu.

3.1. Etologie

Jedním z vědních oborů zabývajících se chováním je etologie, někdy označovaná jako biologie chování. Ta zkoumá chování v rámci zoologie tedy u živočichů, ale i u lidí. Chování je v tomto pojetí chápáno jako adaptace zdravého organismu na změny okolního prostředí. Projevy přizpůsobení mohou být vrozené, ontogenetické nebo naučené, fylogenetické ale v obou případech vytvářejí pevné vzorce chování.

Nejzákladnějšími projevy chování jsou reflexy, zde se reakce na určitý podnět řídí neurologicky působením reflexního oblouku. Dojde-li k podráždění receptoru, je vyvolán signál, který se více či méně obtížnou cestou dostane k výkonnému orgánu zvanému efektor.

Etologie se vedle samotného zkoumání vztahů podnětů s reakcemi zabývá i jejich účelností, tedy evoluční výhodou, kterou organismu tento vztah přináší. S přihlédnutím na tato kritéria rozdělujeme chování na několik kategorií, například obranné, čímž může být útek či obrana v nebezpečí, rozmnožovací, které se projevují jako námluvy nebo tzv., zásnubní lety, potravní, obranné, komunikativní, průzkumné, komfortní chování související s hygienou a další. Velice důležitým odvětvím srovnávací etologie, studující rozdílné vzorce chování u rozmanitých druhů ale i u člověka.

3.2. Psychologie chování

Z pohledu psychologie je chování pozorovatelnými projevy prožívání. Tyto projevy můžeme rozdělit na instinktivní, návykové a rozumové. Příčinami vnějších projevů chování se zabývá vědní obor behaviorismus. Další odvětví psychologie rozlišují projevy volního a mimovolního chování v souvislosti s odpovědností za své jednání. A také jaké jsou motivy pro dané chování.

3.3. Sociologie chování

Sociologie se zabývá studiem chování v rámci lidského společenství a též chováním skupin a kolektivů. Můžeme odlišit chování prosociální tedy takové, na které je pohlíženo kladně, asociální je takové, které se neřídí společenskými normami a chování antisociální, jenž je záporně zaměřené proti skupině.

Tyto obecné poznatky týkající se chování lze pozorovat v následujícím šetření chování návštěvníků zoo.

4. Pozorování chování návštěvníků zoo Praha

Abych načerpala nějaké poznatky ke své bakalářské práci, absolvovala jsem volitelný předmět ZOO. Zoologická zahrada jako společenská instituce na katedře obecné antropologie fakulty humanitních studií. Jeho plnění probíhalo v několika blocích, kdy jsme navštívili zoologickou zahradu. V úvodu bloku jsme hovořili o historii zoologických zahrad, její funkci, způsobu prezentace zvířat. Následovala teoretická příprava na sociologický výzkum a následně jeho plnění. V rámci splnění předmětu bylo třeba provést několik pozorování návštěvníků a zjistit jak se chovají, jakým aktivitám se věnují atd.

4.1. Samotný průběh pozorování/pozorovací protokol

Pro své pozorování jsem zvolila dva způsoby. Při prvním způsobu pozorování jsem sledovala, jak návštěvníci postupují při prohlídce zoo a čemu věnují či naopak nevěnují svou pozornost. Postupně jsem vybrala osm náhodných skupin návštěvníků, kteří přicházeli hlavním vchodem. Poté jsem zaznamenala jejich popis, průběh trasy a chování po dobu jedné hodiny.

Druhým způsobem bylo pozorování chování návštěvníků u vybraných výběhů. Pro své pozorování jsem zvolila výběh tučňáka Humboldtova, který je výhodně umístěn u hlavního vchodu do zoo a tedy hojně navštěvovaný nově příchozími, kteří se těší, až nějaké zvíře spatří. A jako druhý výběh makaka magota umístěného ve spodní části zoologické zahrady ve skalnatém svahu, podél ne příliš frekventované cesty, a tudíž k němu přicházejí návštěvníci se zájmem konkrétně o tento druh a jen malé množství kolemjdoucích. Sama jsme měla velký problém výběh dle mapky najít. A když jsem ho konečně našla, přišel mi hodně zastrčený a nevýrazný. Nehledat právě toto zvíře, stejně jako většina návštěvníků, bych bez povšimnutí prošla dál. Při pozorování jsem zaznamenávala reakce a komentáře příchozích. U každého výběhu jsem v několika dnech strávila okolo pěti hodin.

4.1.1. Pozorovací protokol vybrané skupiny osob

V následujícím textu uvádím příklad jednoho z pozorovacích protokolů.

Vybrala jsem si běžnou tříčlennou rodinu. Muž sportovní typ cca 35 let ve sportovním oděvu, žena 30 let byla na první pohled velmi upravená a tak jako muž, ve sportovním oblečení a cca tříletá holčička v teplákové soupravě.

Rodinu jsem začala pozorovat ve chvíli, kdy vešla do zoologické zahrady zmíněným hlavním vchodem. Holčička měla sebou koloběžku, na které se projížděla, a rodiče procházkovým tempem postupovali k expozici tučňáků. Expozici s lachtany ani nezaznamenali. Otec ihned přistoupil k nádrži, ve které plavali tučňáci, a snažil se nějakého spatřit. Po chvíli jednoho zahlédl a volal na svou dcerku, která se dále projížděla na koloběžce, aby se šla také podívat. Dívka tedy přišla a chvíli do nádrže hleděla. Otec zvířata stále nadšeně sledoval, ale dcerku to po chvíli přestalo bavit a začala se zabývat větvičkami na keři rostoucím kousek před ní. Matka po celou dobu stála opodál a rozhlížela se po ostatních kolemjdoucím, nikoli po zvířatech. Po chvíli zavolal muž i na ženu, aby se šla také podívat. Šla tedy, podívala se do nádrže a se slovy: „Hmm tučňák“ se zase od výběhu odvrátila. Ještě nějakou chvíli se snažil muž dcerku přimět, aby se dívala, ale ji zajímala pouze ta zvířata, která se mihla blízko ní, tučňáci stojící opodál ne. Proto po chvíli uznali, že tučňáky si už užili dost a vydali se cestou dál. Dívka se projížděla na koloběžce po pěkném asfaltu. Muž a žena šli ruku v ruce a povídali si. Takto minuli celou řadu cca osmi klecí s velkými dravými ptáky. U poslední klace se přece jen zastavili a otec si dravce bleskově prohlédl. Po pár krocích došli k výběhu plameňáků. Ty otce zaujali podstatně více než dravci, a tak opět dceru a ženu lákal jít se podívat. Růžová zvířata dceru z počátku zaujala, když ale stála delší dobu nehybně, zaměřila se raději na kamínky na zemi. Žena kontrolovala, co dělá dcera a tak opět jediný, kdo sledoval výběh se zvířaty, byl otec. Když se dcera opět domáhala koloběžky, vyzvala žena muže, ať už jdou dál, že už to dceru nebaví. Vycházkovým tempem tedy pokračovali po cestičce dál. Dcera před mini ujížděla na koloběžce. Takto prošli okolo výběhu antilop, u nichž opět ani nezaznamenali, že by tam zvířata byla, až došli k dětským lanovým prolézačkám. Holčičce vypadla koloběžka z ruky a okamžitě se na hřiště rozeběhla a začala tam vylézat na lanové mosty a další atrakce. Rodiče stáli opodál a dceru sledovali. Po cca pěti minutách se k dceři muž přidal a u hraní jí asistoval. Po uplynutí dalších cca pěti minut je žena vyzvala, aby pokračovali v prohlídce. Dcera nechtěla, když na ni matka naléhala, začala kňourat. Otec tedy svolil, že ještě chvíli zůstanou na prolézačkách. Po dalších 10 minutách rodiče dceru přesvědčili a pokračovali dál k výběhům s domácími zvířaty s příslibem, že se tam ještě vrátí. Holčička tedy utíkala cestou k výběhům, které si bleskově shlédla a opět pěšinkou utíkala na lanové hřiště. Muž a žena v závěsu za ní. Rodiče si rezignovaně sedli na lavičku u hřiště a sledovali, jak si dcera hraje, přitom se bavili.

Z tohoto pozorování jsem vyvodila, že tato rodina se do zoologické zahrady vydala především kvůli příjemnému a bezpečnému prostředí k zrekreování, kde zvířata jsou jen zpestřením. Rodiče malých dětí chodí do zoo právě kvůli nim. Nevěnují-li však rodiče zvířatům mnoho pozornosti a nesnaží-li se v dítěti vzbudit zájem o zvířata, málokdy je to samotné láká.

Před začátkem samotného pozorování jsem si položila otázku, proč lidé do zoo vlastně chodí a co v ní dělají. Bez váhání jsme si odpověděla, že dívat se na zvířata. Při svém pozorování jsem však zjistila, že jen hrstka návštěvníků přichází kvůli zájmu o zvířata. Pozorováním rozdílných skupin jsem dospěla k tomu, že jejich chování a jednání se příliš neliší. Děti do desátého roku se chovali příznačně svému věku. Byli z velkého množství vjemů roztěkané, nesoustředěné, některé až rozjívené. Přesouvali se od výběhu k výběhu, aniž by se blíže podívali na zvířata. Ta zvířata, která se chovala pasivně, v nich nevzbuzovala žádný zájem a ta která nějakou zajímavou aktivitu vyvíjela, je podněcoval ke klepání na sklo výběhu, volání na rodiče a podobně. Ženy přicházející s těmito dětmi neměli mnoho příležitostí si zvířata prohlédnout, neboť se snažili mít stále na očích své rozpustilé děti, a tak jim na delší prohlížení expozic nezbyval čas. Po většinu času své potomky okřikovali, aby neběhali, nekřičeli, nesahali, kam nemají a následně jim otírali špinavé ruce a nabízeli svačiny a nápoje. Následující skupina, tedy muži přicházející s rodinami byla první, u které jsem pozorovala větší zájem o expozice. Nevím, zda je o tím, že muži jsou přirozeně zvědavější nebo to bylo tím, že ženy byly zaměstnány dětmi a děti zase okolním děním. Měli zřejmě více času a prostoru si zvířata ve výběžích prohlížet a shlížet i informační cedule. Podobně jako ve zmíněném protokolu se chovala většinou mnou pozorovaných mužů. Zvířata je povětšinou zajímala a snažili se vzbudit zájem i ve svém doprovodu, bohužel se setkali jen s malým úspěchem. Skupina, u které jsem shledala největší zájem o zvířata a informace s nimi související, byli starší, dospívající děti. Ty sledovali výběhy a dění v nich opravdu pozorně a studovali pečlivě informační cedule. Také byli jedni z mála, kdo měl zájem o doplňkové informace, rozmístěné po zoo. Jejich zájem příkládám zvědavosti, která je v jejich věku obvyklá.

4.1.2. Pozorovací protokol chování na určitém místě

V dalším textu zařazuji cca třicetiminutový úsek pozorování u výběhu makaka magota a tučňáka Humboldtova.

V 12:10 jsem zahájila své pozorování. Zvířata seděla ve venkovním výběhu a kromě občasného podrbání nevyvíjela žádnou aktivitu. Svou barvou téměř splývali se skalnatým výběhem. Po chvíli strávené na stanovišti jsem zaznamenala silný zápach linoucí se z výběhu. Jako první mnou pozorování přišli k výběhu muž (cca 30 let) s dítětem (cca 5 let), muž spatřil makaka během chvíle a začal dítě upozorňovat: „Hele támhle.“ Dítě odvětilo: „Hmm...“ a pokračovalo bez zájmu dál. Muž ho ještě lákal, ať se jde podívat, ale dítě pokračovalo.

Po 5-10 minutách, kdy neprošla ani noha, projel okolo výběh vláček. Lidé v něm sklesle seděli a koukali před sebe. Bez povšimnutí prošlo pár dalších lidí. Po delší době klidu k výběhu přichází pár, muž a žena cca 40 let. Zvíře asi půl minuty beze slova pozorují a pak odcházejí.

Za další dvě minuty procházejí dvě starší ženy, 60 let, bez zastavení procházejí kolem výběhu makaků. Po nich k výběhu přicházejí dva muži se čtyřmi dětmi cca 3 roky. Muži rozebírají zřejmě pracovní záležitosti a děti kolem výběhu proběhnou.

Za dalších několik minut klidu se u výběhu objevuje mladý pár se psem. Žena psa vysazuje, aby viděl do výběhu a nadšeně mu ukazuje makaka sedícího před nimi. Pes hledí bez zájmu před sebe a po chvíli všichni odcházejí.

12:25 – procházejí tři ženy ve věku okolo 50 let, cizinky, přistupují k výběhu a fotí.

12:28 – přichází rodina, muž, žena a dítě v kočárku cca 2 roky. Rodiče si výběh prohlížejí a pak matka na dítě: „Jé koukni opičky.“ Dítě se vykloní tím směrem a směje se.

Cca 5 minut bez návštěvníka. Poté přistupuje k výběhu pár středních let. Žena makaka fotí a oba beze slova procházejí.

12:34 – Okolo výběhu prochází mladý zamilovaný pár, zvířat si téměř nevšímají, chlapec dívce šeptá něco do ucha a dívka se „híhňá“.

12:38 – přistupuje muž a žena cca 40 let k vnitřnímu výběhu a zvířata tam hledají, po nějaké chvíli si muž všimne, že jsou venku, zadívá se na informační tabulku, žena mezitím postupuje k venkovnímu výběhu a sleduje makaky. Po chvíli se k ní přidá i muž, který

hodnotí prostření, kde se nachází. Žena si sedá na zábradlí kolem výběhu a muž ji, se zvířaty v pozadí, fotí.

Po pěti minutách bez jediného návštěvníka jsem své pozorování přerušila.

Z pozorování bylo patrné, že makakové nevzbuzovali v návštěvních příliš mnoho zájmu a málo kdo vydržel dívat se na ně delší dobu. Zřejmým mínusem je umístění výběhu. Jedná se o cestu spojující vrchní část zoologické zahrady s velmi atraktivní spodní částí disponující pavilonem kočkovitých šelem a oblíbenou expozicí goril nížinných. Návštěvníci přicházející odtud jsou plní dojmu z těchto zvířat a méně zábavní makakové je tolik nezajímají. Anebo tudy naopak spěchají ke lvům a tygrům. Pozornosti se jim pochopitelně více dostávalo ve chvíli, kdy si hráli či projevovali nějakou jinou činnost.

Přesunula jsem se ke svému druhému pozorovacímu stanovišti, k expozici tučňáků Humboldtových. Ten se nachází v blízkosti hlavního vchodu, východu a místní restaurace a tudíž okolo nich prochází téměř každý návštěvník. V blízkosti expozice je několik dětských houpaček, které u některých dětí odsouvají zájem o tučňáky do pozadí.

V 13:00 zahajuji své pozorování. Ihned přichází rodina s malou dcerou (3 roky). Matka zůstává v pozadí a pozoruje zvířata, otec je u výběhu a upozorňuje dceru, aby si je prohlédla. Holčička se fascinovaně dívá a nic neříká. Po pár minutách odbíhá a rodiče ji následují.

Následně přichází 3 ženy ve věku 60, 35, a 4 roky. Holčička si tučňáky prohlíží a říká, že se jí líbí, matka přikyvuje. Babička na ně nevrle volá, ať už jdou. Zároveň s nimi se u výběhu objevuje skupina dívek cca 17 let, zvířata si fotí, pak se fotí navzájem a odcházejí.

13:06 – přichází pár cca 40 let. Jdou beze slova za ruku, přistupují k informační tabuli, chvíli ji čtou, poté se podívají za zvířata, usmějí se na sebe a odcházejí.

13:08 – žena 30 let a dcera 3 roky přichází, žena holčičku zvedá a naklání ji přes sklo výběhu, holčička se natahuje a na tučňáky ukazuje. Muž 20 let, prochází a vše fotí na mobilní telefon.

13:10 – starší žena s vnukem přichází k výběhu, prohlíží výběh a odchází do vnitřní části. Střídá je pár cca 45 let. Zvířata si prohlédnou a muž ženu aranžuje, aby udělal hezkou fotku, pak se vymění a po udělení několika dalších snímků odchází.

13:15 – dívka s tabletem se naklání do výběhu a natáčí tučňáky, po chvíli utíká záběry ukázat kamarádce.

Několik minut se u výběhu nikdo neobjevil. Návštěvníci procházeli pouze kolem po hlavním chodníku a výběhu s tučňáky si příliš nevšimli.

13:19 – rodiče s dětmi okolo 13 let, děti běží k výběhu, smějí se a sledují zvířata, rodiče na ně volají, ať si pospíší nebo nestihnou autobus.

13:20 – projíždí kolem vláček, lidé z něj se na tučňáky otáčejí. Přichází dvě maminky s dvěma dětma, děti běží k houpačkám. Maminky, které jsou zabrané do hovoru, jdou za nimi. Mezitím přichází několik dalších lidí, kteří se jen podívají a odchází.

Po pár minutách vstupuje do výběhu tučňáků ošetřovatel, posbírání několik misek z výběhu a při odchodu začne tučňáky, kteří na něj dorážejí, drbat a hladit. Kolemjdoucí si ho z počátku nevšimnou. Po chvíli se ale scházejí k výběhu a sledují ošetřovatele hrajícího si s několika tučňáky. Rozněžněle ukazují a někteří nahlas závidí.

13:27 - ošetřovatel výběh opouští a lidé, kteří se zde shlukli, postupně odchází.

Odcházející střídají rodiče tlačící kočárek, ti si rychle prohlédnou výběh a pokračují dál. Po větší skupině návštěvníků nastává pauza a v té pozorování přerušují.

V den pozorování svítlo slunce a bylo teplo, proto většina návštěvníků shlédla pouze venkovní výběh a do vnitřního vůbec nevstoupila, ačkoli i uvnitř bylo velké množství zvířat.

Sledovat a zaznamenávat chování návštěvníků u výběhu tučňáků bylo podstatně obtížnější než u makaků. Vzhledem ke své poloze byl počet návštěvníků u výběhu během půl hodiny mého sledování výrazně vyšší než u výběhu makaků. Zájem vzbuzuje i neustálé obležení výběhu, lidé jsou zvědaví, co vidí ostatní a proto přistupují blíž. Návštěvníci se u expozice střídali mnohem častěji a nebylo jednoduché chování všech zachytit. I přesto se mi potvrdili údaje zmíněné u předchozího typu pozorování. A to, že ženy tvoří ve valné většině pouhý doprovod své rodině a zajišťují příjemný průběh výletu. Dohlížejí na děti a pečují o

komfort celé rodiny. Vlastní poznatek ze zoologické zahrady pro ně není klíčovým. Naopak muži se rádi vžijí do role badatelů a učitelů a své nově nabyté poznatky se snaží rodině předat.

Co ale lze říci o drtivé většině návštěvníků je fakt, že ať návštěvu tráví jakkoli, s očima na informačních cedulích či pouhou procházkou na příjemném místě. Samotná návštěva je pro ně velmi pozitivním prožitkem

5. Porovnání webových stránek zoo Praha a Ústí nad Labem

V následující kapitole se zaměřím na srovnání webových stránek dvou tradičních a zavedených zoologických zahrad. Těmi jsou nejnavštěvovanější zoo v České Republice, zoologická zahrada hlavního města Prahy a zoologická zahrada v Ústí nad Labem.

Ačkoliv stránky obou zoologických zahrad stručně zhodnotit jako povedené, na první pohled lze přeci jen poznat vyšší ekonomické možnosti zoologické zahrady hlavního města Prahy. Obě stránky na úvodních snímcích seznamují veřejnost s aktualitami spojenými se životem v zoologické zahradě a dále nabízí menu pro získání dalších informací z daných kategorií. Menu na internetových stránkách pražské zoo je rozhodně přehlednější, kategorie jsou logicky uspořádané a po najetí na ně vyjede lišta s položkami, které se dané kategorie týkají. To lze hodnotit jako velmi uživatelsky pohodlné, rychlé a intuitivní. Menu na internetových stránkách ústecké zoo je pak méně přehledné, kategorie nejsou rozděleny tak logicky a podkategorie se objeví až po kliknutí na kategorii. Na druhou stranu velmi pozitivně hodnotím umístěný kalendář akcí již na úvodní stránce, to návštěvníky jistě potěší a ušetří jim to čas a hledání.

Obě internetové stránky mají již z úvodní obrazovky přístupné odkazy na nejdůležitější informace týkající se zoologické zahrady, tedy otevírací doba, vstupné, doprava do zoo a kontakt na zoo. Dále po obsahové stránce jsou stránky poplatné konkrétním zahradám. Tak jako pražská zoologická zahrada nabízí mnohem větší rozsah služeb, tak i její stránky jsou mnohem obsáhlejší. Pro milovníky zvířat je určitě jedním z nejvýznamnějších prvků obsahu lexikon zvířat. Oba lexikony jsou povedené, ale co se vizuální i obsahové stránky týče, dávám přednost variantě pražské zoologické zahrady. Ústecká varianta mě potěšila aktuálním stavem daného zvířete uvedeným v lexikonu, to pražské chybí, ta zase uvádí, kde v zoo lze dané zvíře najít.

Zmíněné zoologické zahrady na svých stránkách též vytváří interaktivní mapu svých zahrad. V obou případech je dostupná již z úvodní stránky, což musím opět hodnotit velice kladně.

Pražská zoologická zahrada poskytuje interaktivní 2D mapu, kde jsou obsažena všechna zvířata a též hygienická a další zařízení. Mapa po kliknutí na zvíře navíc podává stručnou informaci o daném druhu. Mapu lze též uložit ve formátu PDF. Vedle to všeho

stránky pražské zoo navíc obsahují virtuální zoo, tedy prohlídku zoologické zahrady ve 3D. Blíže se otázkou zabývám v následující kapitole.

Ústecká zoologická zahrada se omezuje na interaktivní mapu. Mapa je opět s dostatečnou legendou a stručnou informací o zvířatech po rozkliknutí. Ani graficky mapu nelze hodnotit jako nepovedenou. Nicméně problematické je její ovládání a ukotvení na internetových stránkách. Mapa není vidět celá, nelze ji zmenšit. Při pohybu myši se pak mapa sama posouvá což, ale uživatelsky nepůsobí přívětivě. Daný problém by zřejmě nebyl ani nijak náročný na řešení, ale prozatím zůstává a mapa díky tomu působí nedokončeně.

5.1. Virtuální zoo

Virtuální zoo je poměrně novou službou nabízenou již i několika českými zoologickými zahradami. Popularita a zájem o virtuální prohlídku je podmíněn rozvojem informačních technologií a s tím spojenou snadnou dostupností.

Virtuální zoo nabízí možnost jak si prohlídnout danou zoologickou zahradu online pomocí internetového prohlížeče, a to bezplatně. Současná nabídka se liší dle konkrétní zoo, některé nabízí prohlídku celé své zoologické zahrady jiné jen dílčích částí, resp. určených expozic. V souvislosti se současným vývojem, lze ale předpokládat, že popularita této služby poroste a tím se bude zlepšovat též kvalita a rozsah této služby.

V současné době nabízí virtuální prohlídku například zoologické zahrady v Praze, Brně, Liberci, Ostravě či Jihlavě. Obecně můžeme rozdělit tuto službu na dvě skupiny, a to z hlediska zajištění této služby. Jedna skupina zahrad využívá k zobrazení Google Street View, to je případ Prahy či Liberce. Druhá skupina zahrad využívá vlastního systému zobrazení. Oba systémy mají své klady i zápory a nelze zjednodušeně říci, který je lepší.

Systém zobrazení pomocí Google Street View, je opravdovou virtuální prohlídkou. Uživatel se v tomto případě vydává po cestách, kterými je zahrada protkaná, a cestou pozoruje vše okolo tak, jak by mu to bylo umožněno, kdyby do zoo skutečně zamířil. Tato varianta je tak rozhodně časově náročnější, a dalo by se říci též nepřehlednější. Co se týká hlavního účelu prohlídky, tedy zobrazení zvířat, také není ideální. Jednotlivé expozice a pavilony se dají přiblížit, nicméně kvalita daných fotografií není nejvyšší. Na druhou stranu, tento způsob lze doporučit jako přípravu na skutečnou návštěvu, zejména ve větších

zahradách si návštěvník může předem udělat obrázek o ideálních trasách jejich délce, určit si orientační body, či body zájmů a při skutečné návštěvě pak strávit čas v zoologické zahradě efektivněji. Kladem je jistě samotný pocit uživatele, který při užívání virtuální prohlídky bude mít, tedy že se skutečně v zoologické zahradě prochází.

Vlastní systémy zoologických zahrad nejsou nikterak sjednocené technologicky, funkčně jsou si však velmi podobné. Obecně je virtuální prohlídka vždy koncipována jako jakási galerie obrázků s popisky dané expozice. Po otevření vybrané expozice se otevře obrázek, zpravidla panoramatický, který automaticky pomalu rotuje. Uživateli jsou dále samozřejmě k dispozici mnohé nástroje, jako je přiblížení, zastavení otáčení či manuální otáčení. Nežádka bývají obrázky doplněné zvukovým podkresem, který je příhodný k dané expozici. Velkým kladem tohoto systému je vyšší kvalita fotografií. Pokud si tak chce uživatel prohlédnout prostředí a zvířata v zoologické zahradě, nelze nedoporučit tento systém. V některých případech jsou jednotlivé expozice doplněné o textový výklad, takové případy pak mohou najít uplatnění např. jako náhrada obrázkových encyklopedií.

Pokud bych měla oba systémy subjektivně zhodnotit, musím říci, že v obou případech jde o velmi užitečnou službu pro návštěvníky, která má rozhodně uplatnění a lze očekávat její rozšíření napříč většinou zoologických zahrad. Konkrétně bych pak doporučila systém Google Street View pro případy, že se chce účastník připravit na návštěvu zoo. Pokud si chce uživatel jen prohlédnout prostředí a zvířata chovaná v konkrétní zoologické zahradě, pak se mi autonomní systémy zahrad zdají vhodnější. Na závěr nemohu nevyzdvihnout virtuální prohlídku vytvořenou pro stránky zoologické zahrady v Brně. Jde o vlastní systém dané zahrady, který funguje, jak je popsáno výše, ale je též doplněn přecházením v zahradě a částečně tak v sobě zahrnuje nejvyšší výhodu druhého zmíněného systému.

Závěr

Ve své bakalářské práci chování návštěvníků zoo jsem popsala instituci zoologické zahrady, včetně jejího historického vývoje až po současnou podobu a fungování. Zahrnula jsem i ucelený přehled mezinárodních organizací sdružujících zoologické zahrady.

Shrnula jsem, jaké jsou funkce zoologické zahrady z hlediska výzkumného a ochrany druhů, výchovného a vzdělávacího, kdy jsem uvedla, jaké jsou metody výchovy a vzdělávání návštěvníků zoo a zmínila několik konkrétních výukových programů. Zahrnula jsem si krátký přehled českých zoo se stručným popisem.

Dále jsem se zaměřila na samotnou návštěvnost a návštěvníky zoologických zahrad. Krátkým šetřením jsem zjistila, proč návštěvníci do zoo přicházejí a co je v ní nejvíce zajímavá. Také jsem uvedla, jaké služby zoologické zahrady svým návštěvníkům nabízejí a co vše mají k dispozici. A také jak se lze na případnou návštěvu připravit.

Při samotném pozorování návštěvníků jsem dospěla k názoru, že zoologická zahrada se těší své oblíbenosti tím, že nabízí vyžití a pohodlí pro všechny své návštěvníky bez ohledu na to, jaký zájem mají o samotná zvířata.

Seznam zdrojů

- (1) Volf, Jiří; Tylínek, Erich; Samková, Zuzana: ZOO útočiště zvířat. Praha: Panorama, 1992, s. 23.
- (2) Rothfels, Nigel (2002) Savages and Beasts. London: John Hopkins UP
- (3) Jiroušek, Vladislav T. et al. 2005. Zoologické zahrady České republiky a jejich přínos k ochraně biologické rozmanitosti. Praha: Ministerstvo životního prostředí
- Zdeněk Veselovský: *Etologie. Biologie chování zvířat*. Academia, 2005, ISBN 80-200-1331-8
 - Dierk Franck: *Etologie*. Karolinum, Praha 1996, ISBN 80-7066-878-4
 - Konrad Lorenz: *Takzvané zlo*. Academia, 2003, ISBN 80-200-1098-X₂
 - S. Navrátil - J. Mattioli, *Problémové chování dětí a mládeže*. Praha: Grada 2011
 - *Ottův slovník naučný nové doby*, heslo Chování instinktivní. Sv. 4, str. 1479
 - V. Pokorná, *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Praha: Portál 2010
 - P. Martin - P. Bateson, *Úvod do teorie a metodologie měření chování*. Praha: Portál 2009
- (4) Doporučujeme pro mateřské školy. *ZOO Děčín* [online]. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.zoodecin.cz/?p=clanky/doporuujeme-pro-materske-skoly>
- (5) ZOO / UCSZOO [online]. 2011 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoo.cz/>
- (6) Co je ZOO?. *ZOO Vídeň - zájezd* [online]. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.zooviden.cz/co-je-zoo.html>
- (7) About EAZA - Introduction. *EAZA - European association of Zoos and Aquaria* [online]. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.eaza.net/about/Pages/Introduction.aspx>
- (8) What is CITES? | CITES. *CITES* [online]. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.cites.org/eng/disc/what.php>

- (9) About WAZA. *WAZA : World Association of Zoos and Aquariums* [online]. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.waza.org/en/site/about-waza>
- (10) Právní předpisy v oblasti zoologických zahrad - Ministerstvo životního prostředí. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/pravni_predpisy_zoo
- (11) EAZA - TAGs. *EAZA - European association of Zoos and Aquaria* [online]. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.eaza.net/ACTIVITIES/CP/Pages/TAGs.aspx>
- (12) EAZA - EEPs. *EAZA - European association of Zoos and Aquaria* [online]. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.eaza.net/activities/cp/pages/eeps.aspx>
- (13) *WAZA : World Association of Zoos and Aquariums* [online]. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.waza.org/en/site/home>
- (14) *IUCN, International Union for Conservation of Nature* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.iucn.org/>
- (15) *International Zoo Educators Association* [online]. 2005 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.izea.net/>
- *Zoologická zahrada Ústí nad Labem* [online]. [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoousti.cz/>
 - *Zoo Brno* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoobrno.cz/>
 - *Zoo Děčín* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoodecin.cz/>
 - *Zoologická zahrada Olomouc - Svatý Kopeček* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoo-olomouc.cz/>
 - *ZOO Jihlava* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoojihlava.cz/>
 - *Zoo Ostrava - příroda na dosah - zážitkové dárky* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoo-ostrava.cz/>
 - *Zoo Praha* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoopraha.cz/>
 - *ZOO Plzeň* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zooplzen.cz/>
 - *Mořský svět* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.morsky-svet.cz/>

- *Krokodýlí ZOO Protivín* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.krokodylizoo.cz/krokodyli-zoo>
- *Papouščí zoologická zahrada* [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.papouscizoo.cz/>
- *Zoo Brno a stanice zájmových činností, příspěvková organizace: Výroční zpráva* [online]. 2013 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoobrno.cz/download/ZOO%20BRNO%202013.pdf>
- *ZOO Děčín: Výroční zpráva* [online]. 2013 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: http://www.zoodecin.cz/doc/vz13_web.pdf
- *ZOO Dvůr Králové a.s.: Výroční zpráva* [online]. 2013 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoodvurkralove.cz/content/image.php?uid=53c7d65a6ca78>
- *ZOO Hodonín: Výroční zpráva* [online]. 2013 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoo-hodonin.cz/download/2010/04/0849-14-vyrocnizprava-2013.pdf>
- *Zoopark Chomutov: Výroční zpráva* [online]. 2013 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: http://zoopark.cz/files/vyrocnizprava_PZOO_2013.pdf
- *Zoologická zahrada Liberec, příspěvková organizace: Výroční zpráva* [online]. 2013 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zooliberec.cz/media/files/vz-2013.pdf>
- *Zoologická zahrada HL. M. PRAHY: Výroční zpráva* [online]. 2013 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoopraha.cz/component/joomdoc/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD%20zpr%C3%A1vy/V%C3%9DRO%C4%8CN%C3%8D%20ZPR%C3%81VA%202013.pdf/stahnout>
- *Zoologická a botanická zahrada města Plzně: Výroční zpráva* [online]. 2012 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: http://www.zooplzen.cz/Files/zoo/Dokumenty/Vyrocnizpravy/vyrocnizprava_zooplzen_2012.pdf
- *Zoologická zahrada HL. MĚSTA PRAHY: Výroční zpráva* [online]. 2012 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoopraha.cz/docs/vyrocnizprava/Vyrocnizprava%202012.pdf>
- *ZOO Jihlava: Výroční zpráva* [online]. 2012 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.zoojihlava.cz/cz/vse-o-zoo/vyrocnizpravy?download=16:vyrocnizprava>